

DOGRI

(Compulsory)

Time Allowed : Three Hours

Maximum Marks : 300

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS

**Please read each of the following instructions carefully
before attempting questions**

All questions are to be attempted.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

Answer must be written in DOGRI (Devanagari script) unless otherwise directed in the question.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to and if answered in much longer or shorter than the prescribed length, marks may be deducted.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

- (a) ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਚ ਬਧਦੀ ਨਾਫਰਮਾਨੀ
- (b) ਹਾਰ ਜਿਤ ਦੀ ਪੌਛੀ ਹੋਂਦੀ ਏ
- (c) ਕਿਆ ਪਢਨੇ ਦੀ ਆਦਤ ਘਟਦੀ ਜਾ ਕਰਦੀ ਏ?
- (d) ਸਮਾਜ ਚ ਬੈਹਮੌਂ ਪ੍ਰਤਿ ਲਡਾਈ
2. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗੇਂਦੇ ਗਦਾਂਸਾ ਗੀ ਧਾਨੈ ਕਨੈ ਪਢੋ ਤੇ ਗਦਾਂਸਾ ਦੇ ਖੀਰੀ ਚ ਪੁਚ਼ੇ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਵਸ਼ਟ, ਸ਼ਹੇਈ ਤੇ ਸੰਕਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਚ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ : $12 \times 5 = 60$

ਇਕ ਰਪੋਟ ਮਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਲਜ਼ ਥੇਮਾਂ ਨਿਕਲਨੇ ਆਹਲੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਜਾਗਤ-ਕੁਡਿਆਂ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨੇਈ ਹੋਂਦੇ। ਪਰ ਕੋਈ ਜਨਾ ਜੇਹੜਾ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਦੇ ਸਮਾਂਕ ਚਹਾ ਓਹ ਇਸ ਆਂਕਡੇ ਕਨੈ ਸੈਹਮਤ ਨੇਈ ਹੈ। ਨੌਜ਼ਾਨੇਂ ਕਨੈ ਗਲ੍ਹ ਕਰਨੇ ਪੈਰੈਤ ਮੌਹ ਆਕਖੀ ਸਕਨਾ ਜੇ ਨਵੇਂ ਫੀਸਦੀ ਨੌਜ਼ਾਨ ਪੀਛੀ ਛੱਡੀ ਇਸ ਕਾਰਿਯੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਏ ਕੀ ਜੇ ਓਹ ਕਪਟੀ ਤੇ ਗੈਰਜਿਸ਼ੇਦਾਰ ਏ। ਜਿੰਨ੍ਹੇ ਕਨੈ ਓਹ ਰੀਹੁਦੇ ਨ, ਅਪਨੇ ਅੰਦਰ ਭਰੋਸਾ ਬਨਾਨੇ ਆਸਤੈ ਓਹ ਮੁੱਢੀ ਥਮਾਂ ਗੈ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਅਪਨਾਨ ਲਗੀ ਪੈਂਦੇ ਨ। ਓਹ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਨੇਈ ਚਾਂਹਦੇ ਪਰ ਪੈਹਾ ਕਮਾਨਾ ਚਾਂਹਦੇ ਨ।

ਏਹਦਾ ਮਤਲਬ ਏਹ ਨੇਈ ਜੇ ਓਹ ਬੇਕਾਰ ਨ, ਮਤੇ ਹਾਰੇ ਸ਼ੈਲ ਅਂਗੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਲੈਂਦੇ ਨ ਤੇ ਤੁਹਾਨੇ ਗੀ ਅਪਨੇ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਏ। ਤੁਹਾਨੇ ਗੀ ਨਮਿਧੇ ਰਿੰਗ-ਟੋਨੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਏ, ਫਿਲਮੇਂ ਤੇ ਚੁਟਕਲੋਂ ਦਾ ਪਤਾ ਏ। ਪਰ ਜੇ ਏਹਦੇ ਕੋਲਾ ਅਗੇ-ਪਿਚ੍ਛੇ ਪੁਚ਼ੇ ਤਾਂ ਓਹ ਮੈਰੇ ਅਲ ਕੋਹਿਧੇ ਅਕਿਖਿਧੇ ਕਨੈ ਦਿਕਖਨ ਲਾਗਦੇ ਨ। ਓਹ ਮਤਾ ਹਾਰਾ ਪੈਹਾ ਕਮਾਨਾ ਚਾਂਹਦੇ ਨ, ਮੀਡਿਆ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰਿਕਿਆ ਤੇ ਕਨੈ ਗੈ ਤਨਖਾਹ ਸਵੇਂ ਬਕਾਯਦਗੀ ਕਨੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਂਦੇ ਰੀਹੁਦੇ ਨ, ਪਰ ਤੁਂਦੇ ਚ ਓਹ ਕਸਤੂ ਹੈਨੀ, ਜੇਹੜੀ ਤਸ ਚਾਲੀ ਦਾ ਪੈਹਾ ਕਮਾਨੇ ਚ ਮਦਦ ਕਰੀ ਸਕੇ। ਤੁਂਦਿਧੇ ਡਿਗ੍ਰੀਂ ਪਰ ਬੀ ਸ਼ਕ਼ ਹੋਨ ਲਗਦਾ ਏ : ਤੁਂਦੇ ਸ਼ਨਾਤਕੀ ਚ ਲੈਤੇ ਮੇਂਦੇ ਵਿਝੋਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾ ਸੁਆਲ ਪੁਚ਼ੇ ਜਾਹਨ ਤਾਂ ਮਤੇ ਹਾਰੇ ਨੌਜ਼ਾਨੇਂ ਕੋਲਾ ਬਲੋਗ ਗੈ ਨੇਈ, ਅਡਕਨ ਲਗੀ ਪੈਂਡਨ। ਜਿਥੁੰ ਤਗਰ ਅਪਨੀ ਪਢਾਈ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਪਢਨੇ ਦਾ ਸੁਆਲ ਏ, ਕੋਈ ਕਿਸਾ ਨੇਈ ਪਢਦਾ। ਪਰ ਕਿਸਾ ਹੋਰ ਸੁਆਲ ਬੀ ਹੈਨੀ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ, ਤੁਹਾਨੇ ਗੀ ਸਵੱਦੇਂ ਕੋਲਾ ਮਤਾ ਸ਼ੈਲ ਕੇਹ ਔਂਦਾ ਏ, ਤੁਸ ਅਪਨਾ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਕਿਧਾਂ ਗਜ਼ਾਰਦੇ ਓ। ਤਾਂ ਫਿੰਨੀ ਭਰੋਸਾ ਲਾਭਨੇ ਆਹਲੇ ਏਹ ਜੁਆਨ ਜਾਗਤ ਕੁਡਿਆਂ ਮਿਗੀ ਘਨਰਾਈ ਵੀ ਤੇ ਅਸਤਵਾਸਤ ਨਜ਼ਰੀ ਕਨੈ ਦਿਕਖਨ ਲਗੀ ਪੈਂਡਨ “ਇਨ੍ਹੋਂ ਸੁਆਲੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਕੇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ?”

ਏਹ ਤੁਹਾਨੇ ਗੀ ਦਸਸਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਯਦਾ ਨੇਈ ਜੇ ਏਹ ਤੁਹਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਏ ਤੇ ਤੁਹਾਨੇ ਮਿਗੀ ਅਪਨੇ ਬਾਰੇ ਚ ਦਸਸਨਾ ਚਾਹਿਦਾ ਕੀ ਜੇ ਓਹ ਮਹੇਸ਼ਾ ਬਨੇ-ਬਨਾਏ ਜਵਾਬ ਚਾਂਹਦੇ ਨ, ਜੇਹੜੇ ਓਹ ਆਕਿਖਿਧੇ ਪਾਸ ਹੋਈ ਜਾਹਨ। “ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਮਤੇ ਚਿਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਚੋਂ ਸਾਬਤ ਕਰੀ ਸਕਨਾ, ਓਹ ਆਖਦੇ ਨ। ਇਸ ਕੀ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਰਾਤੀ ਰਾਤ ਪਾਠਕ, ਗਿਟਾਰ ਵਾਦਕ, ਮੜੇ ਦਾ ਬਲੇਬਾਜ, ਇਤਥੂ ਤਗਰ ਅਭਿਨੇਤਾ ਬਨਨੇ ਆਸਤੈ ਤਸੁਕ ਏ।”

ਮੈਂ ਰੁਹਾਨ ਆਂ ਜੇ ਕੋਈ ਇੰਟਰਵ੍ਯੂ ਲੈਨੇ ਆਹਲਾ ਮੂਰਖ ਗੈ ਹੋਗ ਜੇਹੜਾ ਇੰਦੀ ਅਦ੍ਧ-ਪਕੀ ਕਹਾਨੀ ਖੁਰੀਦੀ ਲੈਹਾਗ।

ਜਿਧਾਂ ਜਿਧਾਂ ਭਾਰਤ ਅਗੇ ਬਧਦਾ ਗੇਆ ਏ, ਅਥੇਂ ਬਾਈ ਸੋਚ ਦੇ ਪੀਛੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਜੇਹਦਾ ਇੱਕੈ ਮਕਸਦ ਏ ਬਾਈ ਕਿਸਾ ਕੀਤੇ ਅਰਾਮ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਨਾ। ਏਹਦਾ ਮਤਲਬ ਏ ਜੇ ਅਸ ਬਟ੍ਰੈਟੇ ਗੈ ਪੈਦਾ ਕਰਾ ਕਰਨੇਆਂ, ਜਿੰਦੀ ਕੋਈ ਸੋਚ ਨੇਈ, ਬਚਨਬਦਤਾ ਨੇਈ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੇਈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੇ ਗੀ ਵਿੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ, ਅਪਨਾ ਆਪ ਬਚਾਇਧੈ ਰਖਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਫੌਂਡੇ ਦਾ ਕਮਮ ਕਰਨਾ, ਮਤੇ ਹਾਰੀ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਮੇਹਨਤ ਨੇਈ ਕਰਨਾ ਗੈ ਪਸੰਦ ਕਰਾਗ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੇ ਚ ਕਿਸਾ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਮੜੇਆ ਬੀ ਜਾ, ਜਿਸਲੈ ਕੇ ਤੁਸ ਜੁਆਨ ਓ, ਤੁਹਾਨੀ ਸੋਚ ਦਾ ਬਸ਼ਕ ਕੋਈ ਮੈਨਾ ਨੇਈ ਹੋਏ ਪਰ ਤੁਸ ਕੁਸੈ ਕਾਰਣ ਆਸਤੈ ਜੱਗ ਖੜੋਨਾ ਚਾਹਗੇ। ਅਜਕਲ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਚ ਕੁਸੈ ਲਕਧ ਆਸਤੈ ਕੋਈ ਜਨੂਨ ਨੇਈ ਹੈ। ਨਮੀ ਪੀਛੀ ਦੇ ਸ਼ੈਲ ਤੈਧਾਰ ਕੀਤੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਸੁਨਿਯੈ ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਸਕਨਾਂ ਜੇ ਤੁਂਦਾ ਨਮਾਂ ਮੰਤਰ ਪੈਹਾ ਏ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਮੈਂ ਦੀ ਗਲ੍ਹ ਕਰੈ ਤਾਂ ਓਹ ਤਸੀ ਦਕਿਧਾਨੁਸੀ ਸਮਝਦੇ ਨ।

- (a) ਓਹ ਕੇਹੜੇ ਕਾਰਣ ਨ, ਜਿੰਨੇ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਗੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਬਨਾਏ ਦਾ ਐ?
- (b) ਅਜ ਦੀ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਲੇਖਕ ਕੋਲਾ ਕੇਹ ਚਾਂਹਦੀ ਐ?
- (c) ਲੇਖਕ ਮਤਾਬਕ ਅਜ ਦੀ ਨਮੀ ਪੀਛੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮਕਸਦ ਕੇਹ ਐ?
- (d) ਅਜ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਚ ਨਮਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਕੇਹ ਸੜੇਆ ਜਾਂਦਾ ਐ?
- (e) ਅਜ ਦੀ ਯੁਵਾ ਪੀਛੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਬਾਰੈ ਕੇਹ ਨਜ਼ਰਿਆ ਐ?

3. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਪੈਹੌ ਦਾ ਸਾਰ ਲਗਭਗ ਇਕ ਤੇਹਾਈ ਸ਼ਬਦੋਂ ਚ ਲਿਖੋ। ਮੇਹਰਵਾਨੀ ਕਾਰਿਯੈ ਸਿਰਲੇਖ ਨੇਈ ਦੇਓ। ਸਾਰ ਅਪਨੀ ਭਾਸਾ ਚ ਲਿਖੋ :

60

ਯੁਦੱਧਨੀਤਿ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਰੋਂ ਕਰੀ, ਰਕਾਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕੋਂ ਦੇ ਸਰਬਨਈ ਚ ਆਤਮਨਿਰਭਰਤਾ ਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਗੀ ਘਟਾਨਾ ਅਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਐ ਬਜਾਅ ਵਿਕਲਪ ਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਕਾਤ ਮਾਮਲੇ ਚ ਗੋਲਾ ਬੁਲਦ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚ ਤੇ ਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਕ੍ਸੇਤਰ ਦੇ ਉਪਕ੍ਰਮ ਚ ਸ਼ਾਸ਼ਕ ਸੇਨਾ ਦਿੱਧੇ ਜ਼ਰੂਰਤੋਂ ਗੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਆਸਤੈ ਉਤਪਾਦਨ ਕ਷ਮਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਪਫੀ ਕੀ ਲੋਡ ਐ ਭਾਰਤੀ ਨਿਜੀ ਕ੍ਸੇਤਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਰਕਾਤ ਸਰਬਨਈ ਉਪਕਰੋਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਗੀ ਬਧਾਨੇ ਦੀ। ਘਰੇਲੁ ਉਤਪਾਦਨ ਗੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨੇ ਤੇ ਬਧਾਨੇ ਆਸਤੈ 'ਭਾਰਤ ਨਿਰਮਾਣ' ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚ ਬਡੀ ਮਹਤਵਪੂਰਣ ਪੈਹਲ ਕੀਤੀ ਗੇਈ ਐ। ਰਕਾਤ ਉਪਕਰੋਂ ਦੇ ਘਰੇਲੁ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਲੋਡ ਹੋਰ ਕੁਸੈ ਕ੍ਸੇਤਰ ਕੋਲਾ ਬਡੀ ਬੁਲਦ ਐ, ਕੀ ਜੇ ਇਹ ਛਡੀ ਕੀਮਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਲ ਗੀ ਗੈ ਨੇਈ ਬਚਾਹਣ ਸਾਗੂਆਂ ਰਾਖਟੀ ਸੁਰਕਾ ਮਾਮਲੋਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਦਸ਼ਗ।

'ਭਾਰਤ ਨਿਰਮਾਣ' ਚ ਸਰਕਾਰ ਇਕਲਾ ਉਪਭੋਕਾ ਹੋਨੇ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਕਾਕ੍ਸੇਤਰ ਚ ਖੁਰੀਦ ਨੀਤਿ ਢਾਰਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀ ਕਰਗ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤਿ ਘਰੇਲੁ ਰਕਾਤ ਉਤਪਾਦਨ ਗੀ ਬਢਾਵਾ ਦੇਨਾ, ਰਕਾਤ ਅਧਿਗੈਣ ਨੀਤਿ ਚ ਪੂਰੀ ਚਾਲੀ ਦਸ਼ੀ ਗੇਦੀ ਐ। ਜੇਹਦੇ ਚ ਤਰਜੀਹ ਆਹਲਾ ਬਤਾਬ ਖੁਰੀਦ ਗੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਹਣਾ (ਭਾਰਤੀ) ਤੇ ਖੁਰੀਦ ਤੇ ਬਨਾਨਾ (ਭਾਰਤੀ) ਅਧਿਗੈਣ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਉਪਰਾ ਖੁਰੀਦ (ਕੁਲ ਸੰਸਾਰੀ) ਔਨੇ ਆਹਲੇ ਦਿੱਨੇ ਚ ਅਧਾਤ ਬਡਾ ਘਟ੍ਰ ਵਿਕਲਪ ਰੇਹੀ ਜਾਹਣ ਤੇ ਤਰਜੀਹ ਭਾਰਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਗੀ ਬਧਾਨੇ ਤੇ ਤੱਤ ਦਿੱਧੇ ਜ਼ਰੂਰਤੋਂ ਗੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਆਸਤੈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਹਣ। ਇਸ ਬੇਲੈ ਬਣਕ ਭਾਰਤੀ ਕਮਨਿਯਾਂ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ ਲੋਡਚਦੀ ਕ਷ਮਤਾ ਨੇਈ ਰਖਦਿਧਾਂ ਹੋਡਨ, ਤ'ਨੋਂ ਗੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਮਨਿਯੋਂ ਕਨੈ ਸਾਂਝਿਧਾਂ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਬਨਾਨੇ ਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਆਸਤੈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਕਰਦਾ ਐ।

ਘਰੇਲੁ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਰਕਾਕ੍ਸੇਤਰ ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਨੇ ਆਸਤੈ ਅਜੋਂ ਤਾਗਰ ਬਡਿਧਾਂ ਹਾਰੀਧਾਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਹਿਧਾਂ ਜਿੰਧਾਂ ਲਾਈਸੈਂਸ, ਏਫ੦ ਡੀ੦ ਏਲ੦ ਨੀਤਿ ਵਗੈਰਾ। ਸੁਰਕਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਕ੍ਸੇਤਰ ਚ, ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਧਿਆ ਗੀ ਸੌਖਾ ਬਨਾਨੇ ਆਸਤੈ ਕਿਸ਼ ਨੀਤਿਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਿਆਂ ਗੇਇਧਾਂ ਨ। ਸਾਰੋਂ ਕੋਲਾ ਮਹਤਵਪੂਰਣ ਐ ਰਕਾਕ੍ਸੇਤਰ ਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲਾਗਤ ਗੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨੇ ਆਹਲੀ ਏਫ੦ ਡੀ੦ ਏਲ੦ ਨੀਤਿ ਦੀ ਤਾਦਰਤਾ ਆਹਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ਲਾਈਸੈਂਸ ਆਹਲੀ ਨੀਤਿ ਚ ਕੀ ਢਿੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗੇਈ ਐ ਤੇ ਹੁਨ ਮਤੇ ਹਾਰੇ ਹਿੱਸੇ, ਕਵਚਾ ਮਾਲ, ਪਾਰਖ ਆਹਲੇ ਉਪਕਰਣ, ਤੈਤਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਗੇਇਧਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਗੈਰਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-ਕ੍ਸੇਤਰ ਚਾ ਬਾਹਰ ਰਖੇ ਗੇਦੇ ਨ। ਕਮਨਿਯਾਂ ਤ'ਨੋਂ ਚੀਜ਼ੋਂ ਗੀ ਬਨਾਨੇ ਦਿਧਾਂ ਇਚਥੁਕ ਨ ਜਿੰਦੇ ਆਸਤੈ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋਡ ਨੇਈ ਹੋਂਦੀ।

ਰਕਾਕ੍ਸੇਤਰ ਚ ਦੈਨੋਂ ਘਰੇਲੁ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕੋਂ ਆਸਤੈ ਇਕ ਬਡਾ ਬਡਾ ਮੌਕਾ ਐ। ਜਦ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੀਤਿ ਪਰਿਵਰਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾ ਕਰਦੀ ਐ, ਖੁਰੀਦ ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ, ਜੇਹਦੇ ਚ ਏਫ੦ ਡੀ੦ ਏਲ੦ ਤੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਨਿਰਧਾਰ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਐ ਤੇ ਦੁਏ ਪਾਸੇ ਉਪਰ ਉਟ੍ਰਨੇ ਆਸਤੈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਐ ਜੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ ਚੁਨੌਤਿਆਂ ਗੀ ਸ਼ਕਾਕਾਰ ਕਰੈ। ਰਕਾਤ ਓਹ ਕ੍ਸੇਤਰ ਐ ਜੇਹਦੇ ਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੈਨੋਂ ਦੀ ਬਡੀ ਮਤੀ ਲੋਡ ਹੋਂਦੀ ਐ ਤੇ ਜੇਹਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਨਮੋਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਨੈ ਹੋਂਦਾ ਐ। ਤਦੋਗ ਗੀ ਅਪਨੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਗੀ ਕੀ ਬਦਲਨੇ ਦੀ ਲੋਡ ਐ ਤੇ ਆਰਜੀ ਫਾਧਦੇ ਬਾਰੈ ਸੋਚਨੇ ਦੇ ਬਜਾਅ ਦੂਰ ਤਗਰ ਦੇ ਫਾਧਦੇ ਬਾਰੈ ਸੋਚਨੇ ਦੀ ਲੋਡ ਐ ਅਤੇਗੀ ਸ਼ੋਧ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤਿ ਪਰ ਧਿਆਨ ਲਾਨੇ ਤੇ ਨਮੀ ਚਾਲੀ ਦਿਧਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਨਾਨੇ ਦੀ ਸਮਰਥ ਪਰ ਧਿਆਨ ਦੇਨੇ ਦੀ ਲੋਡ ਐ। ਇਕ ਐਸਾ ਮੌਲ

ਹੋਰ ਬਨਾਏ ਜਾਨੇ ਦੀ ਲੋਡ ਐ, ਜੇਹਦੇ ਚ ਮੁਲਖੈ ਦੇ ਤਧੋਗ ਤਬਡੇ ਤਦਠੀ ਸਕਨ ਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਤੇ ਨਿਜੀ ਤੇ ਦੌਰੋਂ ਚਾਲਿਥੇ ਦੇ ਤਧੋਗੋਂ ਤੇ ਸਭਨੇ ਕਥੋਂ ਗੀ ਇਕ-ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਥਹੋਏ।

4. ਖਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਗਦਾਂਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

20

ਅਰਕ ਦਾ ਮਤਾ ਹਾਰਾ ਹਿਸ਼ਾ ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਐ। ਅਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਕਿਸਾ ਬੀ ਨੇਈ, ਛੱਡੀ ਰੇਤ ਤੇ ਕੁਘੜ ਨ। ਰੇਤ ਇੜੀ ਗਰਮ ਹੋਂਦੀ ਐ ਜੇ ਦਿਨੋਂ ਤੁਸ ਆਹੁਦੇ ਪਰ ਨਗੇ ਪੈਰ ਨੇਈ ਤੁਰੀ ਸਕਦੇ। ਇਢਰ-ਉਢਰ ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਚ ਪਾਨੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਨ ਜੇਹਡੇ ਜਮੀਨ ਦੇ ਬਡੀ ਹੇਠਾ ਨਿਕਲੇ ਦੇ ਹੋਂਦੇ ਨ, ਇੜੇ ਝੂਹਗੇ ਜੇ ਸੂਰਜ ਬੀ ਤ'ਨੋਂ ਗੀ ਸਕਾਈ ਨੇਈ ਸਕਦਾ। ਏਹ ਚਸ਼ਮੇ ਬਡੇ ਘਟ੍ਟ ਹੋਂਦੇ ਨ ਤੇ ਬਡੀ ਦੂਰ ਹੋਂਦੇ ਨ। ਪਰ ਜਿਤੇ ਬੀ ਹੋਂਦੇ ਨ, ਉਥੇ ਬਡੇ ਸ਼ੈਲ ਤੇ ਲਮ੍ਮੇ-ਲਮ੍ਮੇ ਬੂਹਟੇ ਹੋਂਦੇ ਨ, ਜੇਹਡੇ ਚਸ਼ਮੇ ਆਹਲੇ ਤਥਾ ਠਾਹੂਲੇ ਤਥਾ ਠੰਡਾ, ਛਾਂ ਆਹਲਾ ਤੇ ਰੌਸਲਾ ਬਨਾਈ ਓਫ਼ਡੇ ਨ, ਇਸ ਚਾਲੀ ਦੇ ਥਾਹਰਾ ਗੀ ਮਰੁ ਤਧਾਨ ਜਾਂ ਮਰੁਢੀਪ ਆਖਦੇ ਨ।

ਅਰਕ ਦੇ ਲੋਕ ਜੇਹਡੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਚ ਰੌਹਦੇ ਨ, ਸ਼ੈਹਰੋਂ ਚ ਨੇਈ ਰੌਹਦੇ ਨ। ਆਹੁਦੇ ਤਮਕੁਝੋਂ ਚ ਰੌਹਦੇ ਨ, ਜੇਹਡੇ ਅਸਾਨੀ ਕਨੈ ਝਾਣਟ ਗੈ ਲਾਏ ਤੇ ਤੋਧਾਰੇ ਜਾਈ ਸਕਦੇ ਨ। ਤਾਂ ਜੇ ਆਹੁਦੇ ਇਕ ਮਰੁ ਤਧਾਨ ਥਮਾਂ ਦੁਏ ਤਗਰ ਜਾਈ ਸਕਨ। ਅਪਨਿਧੋਂ, ਬਕਾਰਿਧੋਂ, ਊੱਤੇ ਤੇ ਘੋਡੇ ਆਸਟੈ ਘਾਡ ਤੇ ਪਾਨੀ ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਸਕਨ। ਅਰਕ ਦੇ ਇਸ ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਚ ਰੌਹਨੇ ਆਹਲੇ ਏਹ ਲੋਕ ਮਿਟਿਧਿਆਂ ਗੁਲਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੋਂ ਦੇ ਬੂਹਟੇ ਪਰ ਲਗਨੇ ਆਹਲਿਧਿਆਂ ਖੜ੍ਹੂਂ ਖੇਂਦੇ ਨ। ਆਹੁਦੇ ਤ'ਨੋਂ ਗੀ ਸਕਦੇ ਬੀ ਹੈਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਖੇਂਦੇ ਨ।

ਦੁਨਿਧਿਆਂ ਚ ਸਾਰੇ ਕੋਲਾ ਬਧਿਆ ਘੋਡੇ ਅਰਕ ਦੇ ਲੋਕੋਂ ਕੋਲ ਹੋਂਦੇ ਨ। ਤ'ਨੋਂ ਗੀ ਧੁਡਸਵਾਰੀ ਕਰਨੇ ਦਾ ਬੜਾ ਫਰਵਰ ਹੋਂਦਾ ਐ ਤੇ ਆਹੁਦੇ ਤ'ਨੋਂ ਗੀ ਲੰਗਭਗ ਤਜ਼ਾ ਗੈ ਧਾਰ ਕਰਦੇ ਨ ਜਿਜ਼ਾ ਅਪਨੀ ਲਾਡੀ ਤੇ ਬਚੋਂ ਗੀ। ਅਰਕ ਦੇ ਲੋਕੋਂ ਆਸਟੈ ਊੱਟ ਮਤਾ ਫਾਯਦੇਮੰਦ ਹੋਂਦਾ ਐ ਵਜਾਧ ਤੁਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਘੋਡੇਂ ਦੇ, ਫਹੀ ਆਹੁਦੇ ਮਤਾ ਬਡਾ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਬੀ ਹੋਂਦਾ ਐ। ਇਕ ਊੱਟ ਦੌਂ ਘੋਡੇਂ ਜਾਂ ਆਹੁਦੇ ਕੋਲਾ ਬੀ ਮਤਾ ਸਮਾਨ ਲੇਈ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਐ। ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਚ ਕੇਈ ਕੇਈ ਮੀਲੋਂ ਤਗਰ ਅਰਕ ਅਪਨੇ ਊੱਟੈ ਪਰ ਸਮਾਨ ਬੀ ਲਦਦੇ ਨ ਤੇ ਆਪੂ ਸੋਅਰੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਨ, ਜਿ'ਧਾਂ ਆਕਖੋ ਆਹੁਦੇ ਸਚੋਂ ਗੈ ਰੇਗਿਸ਼ਟਾਨ ਦਾ ਜ਼ਹਾਜ਼ ਹੋਂਦਾ ਐ, ਜਿ'ਧਾਂ ਕੇ ਆਕਖੇਆ ਬੀ ਜੰਦਾ ਐ।

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਗਦਾਂਸ਼ ਦਾ ਡੋਗਰੀ ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

20

Language and communication are something that children learn by talking to one another. But schools consider this an act of indiscipline. Instead, we have a special grammar class to learn language! One educationist remarked, "It is nice that children spend just a few hours at school. If they spend all 24 hours in schools, they will turn out to be dumb!" In most schools, teachers talk, children listen. The same is true for other skills also. Children learn a great deal without being taught, by tinkering and pottering on their own.

Changes in the school system, if they are to be of lasting significance, must spring from the actions of teachers in their classrooms, teachers who are able to help children collectively. New programmes, new materials and even basic changes in organizational structure will not necessarily bring about healthy growth. A dynamic and vital atmosphere can develop when teachers are given the freedom and support to innovate. One must depend ultimately upon the initiative and respectfulness of such teachers and this cannot be promoted by prescribing continuously and in detail what is to be done.

In education, we can cry too much about money. Sure, we could use more, but some of the best classrooms and schools I have seen or heard of, spend far less per pupil than the average in our schools today. We often don't spend well what money we have. We waste large sums on fancy buildings, unproductive administrative staff, on diagnostic and remedial specialists, on expensive equipment that is either not needed, or underused or badly misused, on tons of identical and dull textbooks, readers and workbooks, and now on latest devices like computers. For much less than what we do spend, we could make our classrooms into far better learning environments than most of them are today.

6. हੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤੇ ਗੇਂਦੇ ਨਿਰੰਸ਼ੋਂ ਮਤਾਬਕ ਕਰੋ :

(a) ਇਨ੍ਹੋਂ ਖੋਆਨੇ ਵੀ ਬਾਖਾਂ ਕਰੋ : 10

- (i) ਟ੍ਰੈਲ ਚਟਿਥੈ ਟ੍ਰੇਹ ਨੇਈ ਚੁਕਦੀ।
- (ii) ਸੇਆਨੇ ਵੀ ਸਿਕਖ ਤੇ ਆਮਲੋਂ ਵਾ ਸੋਆਦ ਪਿਛੁਆਂ ਆਂਦਾ।
- (iii) ਅਗੀ ਵੀ ਸਫੀ, ਲਟਟੈਨੇ'ਸ਼ਾ ਡਰਦੀ।
- (iv) ਖੇਤੀ ਖਸਮੈ ਸੇਤੀ।

(b) ਇਨ੍ਹੋਂ ਸੁਹਾਵੇਂ ਵਾ ਵਾਕਿੰਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ : 10

- (i) ਅਮ਼ਬਰ ਟਾਕੀ ਲਾਨਾ
- (ii) ਮਨ ਅਮ਼ਬਲਾ ਹੋਨਾ
- (iii) ਅਕਖੀਂ ਦਿਕਿਖਿਥੈ ਮੌਹਰਾ ਖਾਨਾ
- (iv) ਕਾਲਜੇ ਹਤਥ ਪਾਨਾ

(c) ਖਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਦੇ ਜੋਡੋਂ ਗੀ ਇਸ ਚਾਲੀ ਵਾਕਿੰਚ ਬਰਤੀ ਜੇ ਤੱਦੇ ਮਜ਼ਾਟੇ ਵਾ ਅਰਥ ਸ਼ੁਣੋ ਜਾ : 10

- (i) ਤਾਂ — ਤਾਂਹ
- (ii) ਜੀਬ — ਜੀਹਿਬ
- (iii) ਚੂਰਾ — ਝੂਰਾ
- (iv) ਬਰਦੀ — ਬਰਦੀ

(d) इनें प्रयोगे आस्तै इक-इक शब्द बरतो :

10

- (i) जानी जाने आहले
- (ii) जूटे भाँडे दा ढेर
- (iii) रले-मिले पालतु जानवरे दा किट्ठ
- (iv) थोड़ा न्हेरा, थोड़ी लोड आहला समा

★ ★ ★